

Eesti saadik Stockholmis Eesti Välisministeeriumile. Kiri
1. detsember 1939

Eesti–Rootsi suhetest

Balti riikide üle seltskonnas rääkides kuulduv isegi inimeste käest, kes neid riike hästi tunnevad, küsimust: „mispärast teie vähematki vastupanu üles ei näidanud?” Kui neile põhjused ära seletada, ei mõista nad vastu vaielda, aga ikka jääb tunne, et ega nad päris rahule ei jäänud. Mingisugune kritiseeriv suhtumine tundub neis alale jäävat ja see on muutunud teravamaks ajast, mil Soome vastupanu üles näitas. Ei saa salata, et **sümpaatiad on Soome poolt, kuigi meie vastu vaenulik ei olda**. See on väga iseloomustav siin. Teiseks iseloomustavaks jooneks on see, et üldiselt valitseb arvamine, et Balti riigid ka oma siseelus juba nii Vene mõju alla on sattunud, et nende iseseisvast tegutsemisest ja otsustamisest rääkida ei saa. Kui keegi Eestist tulnud ärimees oma tuttavatega siin kokku saab, siis imestatakse päris otsekohe, kuidas ta siia on saanud sõita ja kuidas ta äri saab ajada. Äriühendades, kel Eestiga tihedamad sidemed on, hakkab see vaade juba vaibuma, kuid seltskonnas on ta üldiselt alles. Ka poliitilistes ringkondades kardetakse bolsheviseerimist Balti riikides ja otsitakse selle tunnuseid.

Oma propagandas Skandinaavia riikides tuleb meil tahes-tahtmata nende kahe asjaoluga arvestada. [---]

Viimasel ajal on terve Rootsi tähelepanu Soome peale juhitud olnud ja meie oleme vähe varju jäänud. See on meile kasulik olnud. Ajakirjandus ei ole meile kuigi palju tähelepanu kinkinud ja isegi Soomega ühenduses kommentaare meie kohta avaldanud. Kui see nii edasi kestab, siis on Rootsi avalikkusel aega uute oludega ära harjuda ja kohaneda. Meil ei ole sellepärast põhjust ka omalt poolt erilist tähelepanu oma peale tõmmata katsuda. Praegu mängib aeg meie kasuks. Kui ma nüüd meie propaganda ülesannete iseloomu juures peatun, siis teen seda oletusega, et Soome Vene ettepanekuid vastu võtma on sunnitud, sest vastasel korral tuleb täiesti uute ülesannetega arvestada.

Nagu ma algul tähendasin, tuleb meil oma propagandas lähtuda asjaoludest, et Rootsi meid Vene ohvriks loeb ja et ta meie Vene mõju alla sattumist ja bolsheviseerimist kardab. Kogemuste järele ei aita ainult meie seletusest, et meie bolsheviseerimise hädaohtu ei karda, et meie oma sotsiaalse struktuuri poolest immuunsed oleme, et venelased ei ole katset teinud kommunismi peale suruda ja et meie lepingu järele ja ka faktiliselt suveräänsed oleme. Ka meie kõige paremad sõbrad ei taha seda uskuda. Nad ei ütle küll otsekohe, et nad ei usu, kuid nad vangutavad pead ja ütlevad: „Noh, loodame, et see nii jääb, kuid eks meie näeme.” Selle „eks me näe” mentaliteediga tuleb meil arvestada ja leppida asjaoluga, et meie Rootsis kiirelt, n.ö. propagandaga tormi jookstes midagi ei saavuta, vaid siin on aeg ja kannatus propaganda aluseks. Sellest järgnevalt tuleks Rootsi lansseerida teateid, mis näitavad meie siseelu normaalset ja iseseisvat, rahvuslikku arengut, meie rahvuslikku kultuuri, sotsiaalse olukorra ja majandusliku tegutsemise iseseisvat edasikestmist. Kuid ka siseriigis, nii palju, kui olud lubavad, tuleks hoiduda asjadest, mis näitavad, et Vene mõju meie tahtmise vastu, või meie vastupanu nõrkuse tõttu ikkagi läbi tungib. Selles mõttes on halb meie ajakirjanduses märgatavale tulnud kaldumus varasemast rohkem kirjeldada vene kirjanduse, kunsti ja kultuuri olusid.

Majanduslike sidemete alalhoidmine Skandinaaviaga nii palju, kui olud seda lubavad, või vähemalt hea tahte näitamine selles suunas, omab ka propagandalise tähtsuse. Meie ärimaailma senised külaskäigud on meile propaganda mõttes vaid hääd teinud. Sellepärast tuleb kahetseda, et kaubanduslikud läbirääkimised Rootsiga, mis sõja järele käimas olid, millegi tõttu pooleli jäid.

Väga soovitatav oleks ju ka isiklike sõitude kaudu kultuuriliste sidemete alalhoidmine, kuid see on praegusel olukorral vist kaunis raske.

Teine asjaolu, mis meie oma propaganda juures silmas peame pidama, on see, et Rootsi viimase aja reserveeritud ja teatud mõttes vaenulik suhtumine põhjenes, muude põhjuste hulgas, suhtumises meie riiklikule korrale. Seda arvesse võttes tuleks lansseerida siia iga teade, mis näitab poliitiliste vabaduste laiendamist ja riigikorra demokratiseerumist. Samuti tuleks igasugused kitsendused, mis sel alal maksma pannakse, põhjendada, ja põhjendada sõjaoludega. Nüüd, kus ka Rootsi hakkab rohkem ja rohkem kitsendusi maksma panema, saadakse sellest palju kergemini aru. Tähtsad on, propaganda mõttes Skandinaavias, kõiksugu sotsiaalsed uuendused, mis meil maksma pannakse. [---]

Tähtsam küsimus praegusel momendil on aga meie neutraliteedi küsimus. See on tegelikult väga komplitseeritud, kuid saatkond peaks informeeritud olema, vähemalt oma teadmiseks, mis sammusid on astunud meie neutraliteedi alalhoiuks ja kaitseks. Saatkonnale on vähe sellest, et ta teab, et meie tahame neutraalseks jääda ja oma neutraliteeti kaitsta. Saatkond peaks ka informeeritud olema kõigist konfliktidest, mis sel alal on ette tulnud, ja sammudest, mis Valitsus on astunud nende konfliktide lahendamiseks. Muidu on saadikul üldse raske tegutseda. Ühenduses Soome–Vene konfliktiga on meie neutraliteet muutunud väga komplitseerituks küsimuseks ja mina pean otsekoheselt ütlema, et vastavate raamatute puudumisel saatkonnas ei ole mina suutnud kõiki küsimusi rahvusvahelise õiguse seisukohalt ise lahendada. Selleks on spetsiaalstuudiumi vaja. Kuid ilma selguseta, kuidas meie oma praeguse olukorra rahvusvahelise õiguse seisukohtadega kooskõlla viime, on väga raske tegutseda. Sellepärast oleks väga soovitatav, kui välisministeerium saaks lasta teha ühe juriidilise analüüsi meie seisukohast rahvusvahelise õiguse valgusel. Arvan, et see küsimus meie kõiki saatkondi huvitab ja sellest kõigile kasu oleks. Meie olukorrad võivad veelgi komplitseeritumaks muutuda ja side ministeeriumi ja saatkondade vahel raskemaks minna. Sarnane kokkuvõte oleks kasulik ka edaspidiseks orienteerumiseks.

H. Laretei, saadik